

Sarusi Mihály

Sajna de Paris

Pörför Mancsi utóbb

Jó hálótársam volt! – búcsúzik tőlem Stuttgart előtt az egyetemista lány, merthogy a nyolcszemélyes kajütben kétfelől ketten végigdültünk az ülésen, s végigaludtuk a fél éjszakát. Lám, köszöni, hogy megvédtem a rablótól, éjszakai molesztálóktól! Ám mosolyában némi gúny, amiért nem támadtam reá.

Való, a vagabundlány többet várhatott tőlem.

Épp eléggé csodáltam: egyedül neki mert vágni az éjjeli vonatkozásnak.

Úgy látszik, beleszámítja.

Föl se venné. Sőt!

A másikkal Párizsban ismerkedtem össze. Január óta él itt. Nézte otthon a filmet a párizsi életről, és akkora vágy kerítette hatalmába, hogy vonatra ült, s meg sem állt a Szajna-partig. Az egyetemem félbeszakítva kijött egy évre nyelvet tanulni. Hol volt hol aludnia, hol nem, hol volt mit ennie, hol nem. Csak lett. Hol takarít, hol gyermekekre vigyáz. Olyan keveset keres, hogy alig futja betéví falatra, de franciául valóban megtanul.

Hol így, hol úgy, mígnem beköltözött a mostani barátjához. A francia koma befogadta az ágyába, így nem kell neki hónapos szobára költenie a kis keresetét.

MAGYAR ASSZONY (KÖZÉPISKOLAI TANÁR, MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM) HÁZIMUNKÁT VAGY TAKARÍTÁST VÁLLAL. S még jónéhány hasonló álláskereső hirdetés a Magyar Intézetben.

A legtöbb húszéves lány megteheti ezt, de a fiúk közül kevés lehet az, akit az uccáról az ágyába emel a francia nagysága.

Ha mi ezt tudtuk volna!

Mi akkor mások voltunk?

Egyszerűen: nem jöhettünk Párizsba.

De: ennyi ilyen leánnyal harminc éve nem találkoztam!

Tán csak: nem volt meg ez a lehetőség.

Csak a hajhullásom olyan, mint harminc éve: a párnám ismét tele a maradékkal.

Pörför Mancsi előjáték gyanánt: utóbb.

Tárlatnyitón

Akkor volt a szalámitaktika.

– Kisgazda voltál?

– Nem, kommunista! A piros könyvem még megvan; de mi nem olyan kommunizmust akartunk.

C. Sz. pezsgős tárlatnyitóján sorolja a mester, hogy s mint. Sz. K. nénién, kinél jobb festő Békés-Csanád vármegyében vagy húsz akad, akik természetesen sosem jutnak párizsi kiállítás-hoz, kiket sose ismer meg a Művészetek Székvárosa.

1949-ben jött ki Párizsba Pestről a képzőművészeti főiskola után.

Az az arc Gyuláról ismerős.

Helyes barna gimnazista kislány, az anyja magyar, magyar nyelvtanfolyamra jár a Magyar Intézetbe.

Meg minden.

Tandori mester lóversenyéről jövet még nem ért haza, Petőcz öcsémmel versenyt kapkodjuk a pezsgőt, a húske-nőcsös díszkenyeret, az édességet; a tárlatnyitó közönsége félbeszerbe sem magyar, csak mutatóba. Aki magyar, az is inkább francia. Festőm is, ki negyvenkilencben jött ki, s azóta nem járt otthon – MINEK? –, csak akkor vált anyanyelvére, amikor francia kérdésére magyarul válaszolok. Vagyis-hogy: NEM ÉRTEM.

Úgy beszél magyarul, mint aki tanulta nyelvünket.

Hja.

András szerint sokan azért járnak kiállításra, hogy egy jót egyenek, igyanak. Ilyen a párizsi! Nem mintha nem lenne rá pénze, de így valahogy jobban esik neki. Az itteni magyar is, akár a francia: fellöki a másikat egy szelet, egy korty ingyenes semmiséért.

Ahogy megjelenik a tele tál, már le is kapkodták róla.

A magyar is, akár a francia.

Élelmes!

– Aki itt egy hét után nem boldogul, jobb, ha hazamegy! – adja meg erdélyi, a Sorbonne-on doktoráló szomszédom, vásárhelyi magyar ember.

Azért támad újfent mehetnékem, mert kezdem magam föltalálni.

Lányok az uccán

Másféle lányok, leginkább (a mieink szerint: sajnos) a Budapest terén, a Pigalle-nál, meg Szent Dénes uccájában. Leginkább errefelé.

A Moulin Rouge kapujában étlap vacsorához és a műsorhoz, az utóbbi azt érdekesebb. A környéken a nemi betegeknek mozi (kefemozgó), testgyógyászati eszközök boltja (basztalan üzlet), mű ez, mű az annak, kinek nincsen, fölfújható tiszta nő, műfarkantyú; rosszleány körbe, karikába. A fényképes és mozgó és rajzos vendégtoborzó föliratok durvaságukkal taszítanak (a becsali képen már gyaknak, ketten hatot, hatan kettőt), ám a Vörös Malom esti műsorából ízelítőt adó képsor fölpezsdít, a legszívesebben az utolsó fillérem is fölládoznom; szerencsére nem délben kezdődik a nőmalmászati nagyelőadás.

A Vörös Malomban legföljebb félmeztelenek, legfeljebb majdnem anyaszült meztelenek a csodaszép nők, de nem üzekednek sem latorral, sem számmárral. Szépek! Meglehet, épp oly romlottak, mint amazok a nyíltszíni hetérák, ám így – legalább egy pillanattig – gusztyusa támad az embernek.

A Pigalle téren a Pigalle mulató kapujában a cédaság kőbálványa, mázmozdulatlansága; míg körbejáróm a teret, egy arcizma sem rezzen. Néz bele a térbe, néz a semmibe. Várja, hogy megkérjék a kezét. S körbe mindenütt: PHARMACIE. (Érthető.) Hervadt ibolyák a Montmartre-on, felülről sincs kedvem beléjük szagolni.

A Szent Dénes uccában ahány kapu, annyi uccalány kínálkozik. Némelyik sikátorszerű kiskapu-mögötti folyosón csapatostul a kikészített *lányok*. Akad a levegőbe meredő múmia errefelé is, de itt már kedvedre válogathatsz: rád mosolyog, visszánéz, int, csalogat, kacsint (hogy majd leesik a műszempillája), mutatja az ízeit, be sem takarta a combját, a harisnya fölött csak a harisnyakötő (persze nem stropángli), más semmi, a kombiné ONNAN; a másik csipkés hálóingében, mondom, ADDIG, ha ér neki, átfut a másik házba, s csak vihog, vihog; más a dudáit dugja ki a bundájából (hogy itten nem lesz „bunda”!), a bimbónak nem nevezhető csecsei közt, nehogy másra gondolj, nemi számszámot himbál a novemberi huzat. A járdán egy férfi mérgesen nézegeti az óráját meg a kenyérkeresőjének fönn tartott szoba ablakát, mint csinál az a cudar, lopja az ő drága idejét, szórakozik, túl sok időt tölt egy pasással, ahelyett, hogy már kint állna a placcon, és várná az újabb kuncsaftot! Az arcára van írva: gyere csak le, te mocskos kurva.

A Szent Dénes ucca összes kocsmája tömve hozzá hasonló urakkal. Míg a leányok dolgoznak, valahogy elvannak.

A Vörös Malom táján előbb-utóbb dalra fakad a hunnivadék: „Cseszik a bárcást a bőrdíványon, / Popó alatt párna...”

No comment.

Tőgyköze

Vinczeerdei Lóverseny helyett az Ócskapiacot követően, Tandori javaslatára térek a Szent Dénes uccába, hol a Szent Dénes egyházig állnak minden kapuban a cemendék. Öregecske, de nagyocska mellecske, vékonyka, de a lechúzott bugyijáig mutatja, szinte nem is szoknya, kibontott ingből kibukó tőgyek, be sem hajtott kabát alól rád biccent a csöcse, csecsei közt az izé, lóg, csak lóg a tőgyei közé. Tőgyköze, Szent Dénes-i Tőgyköz, Combköz, Szent Déneshez beülve magam vagyok, csak amott két apáca, senki, csak

kívül a ricsaj, a kurvahajcsár zsinat, *kétszáz frank?* És már le is siet az arabus, a szerencseny szedheti a lábát, a lupanárnak, párisi lupának sok a dolga, még alig termelt a máj napon (eme déli két óráig), usgyi az emeletre, usgyi, legyenek túl rajta; Szent Dénes, szegény Dénes, magadra maradtál; szentes Istenem; szegény fejem: Déneshez húz; végül csak utánam jön Szent Déneshez egy néger: letérdel, keresztet vet, s beül KÖZÉNK; a pokol udvarai közt egy Ház; menny és menny; menj és ne menj; világos nappal.

ITT A PIROS, HOL A PIROS-féle játék. És addig lesem, hogy a végén, ha lenne egy kis pénzem, beállnék kifosztani őket; itt is nyernék egy kicsit, ott is, körbejárnám a Zsebpiacot, s valamennyi hamiskártyást kifizelve zsebre tenném őket; ők meg engem, mert lám, a kártyásokat egész banda segíti: egy kiáltás, futás, s már el is ült a kártyacsaták zaja, valamennyi zslugás kámfort játszott; néhány felborított doboz jelzi a rendőrfárörnek, itt fosztogatták a gyanútlan bolhapiacozókat.

Amikor megfigyelted, hova tette a három kártyából azt az egyet, amellyel nyerni lehet, s rámutatsz, csak akkor a tiéd, ha már kivetted a százasodat, mert ha aztán kezded keresni, míg az erszényedbe nézel, hamiskártyás kománk ki is cserélte vesztő lapra az előbbi nyerrőt; foghatod a fejed, bámulhatsz, nem érted – mindegy, a zslugás már ki is kapta kezedből az ötszázast, s míg te tovább csodálkozol, újra jár a keze, keveri az asztalon a három kártyalapot, itt a nyerő, hol a nyerő?

Francia kártya, mondjuk két tízes meg egy, a nyerő, a kilences.

Valahogy így járnál, ha kiválasztanád a Dénes uccai legszebbet.

Szent Dénesnél

Este Szent Dénes uccájában a leányok még kihívóbbak: HUHU, hívnak, a másik meg csupasz altestét tárja a nagyközönség elé. A Sexi Center (nemi mutatóvénysbolt) egyik vendége megőrül; ordítás, dulakodás, a dühöngőt lefogják, kidobják, s az üzlet vendégei már jót nevetnek. A bolt mellett álló három lány közül az egyik (a

negyedik most fut el délszaki udvarlójával a szűk lépcsőházban) a fejét csóválja.

Pár lépéssel arrébb az Ártatlanok kútja.

Beváltatlan pénzből öt selyemfiú falhatná tovább a görög falatokat.

A Szent Dénes-templomba ribancok sorfala közt érkező katolikusok. Bent a gyülekező ifjakat s véneket részeg csavargó zaklatja; a hitbuzgalmi értekezletre készülő hölgyek s urak kénytelenek elviselni hangoskodását. A végén a gajdolása nótázásba csap, zeng belé a szentegyház. Előbb egy apáca, kis öregasszony kísérli meg szép szóval távozásra bírni, végül a majd félórás műsor a rendezvény kezdete előtt azzal fejeződik be, hogy jön néhány rendőr, és csöndben kiviszi.

Ahogy a rendőrök közrefogják, abahagyja a koma.

Csabán az éjféle misét petárdarobantással, borozással, hangos pofázással zavarják az újbarbárok, atyáink mégsem merik kihívni a rendőröket; bizonyára fölösleges lenne, úgysem jönnének.

A szabadság az szabadság; kellett ez nektek.

Míg el nem kezdik a hittudományi estet, meg nem szólalnak (míg értem őket), maradok.

Mindkét műintézet jelbeszédét értem (a kinti kuplerájbélit s a templomit), mégis ezt választom. Mert itt: biztonságban érzem magam. (Míg meg nem szólalnak franciául.)

Estéknént a többi templom is gyakran megtelik: szerte Párizsban hangversenyek a jól fűtött öreg istenházakban. S mind tömve.

Mint most.

Kívül a templom falánál kába csavargók csapata iszik, köpköd, harsog, s egyikük hugyozni kezd.

Válassz, testvér.

Sajna, de Paris.

Tűznyelők

Színjáték a Pompidou-palota előtt; tűznyelő a Latin-negyed görög uccájában; kintornás azelísiumi-mezőn s a Szent Germánusz-székesegyház sarkán; némajáték a Szent Szív-székesegyház lábainál és Germánusz

szent kövén; festő mindenütt; Ady az Odeonnál; a francia nyelvű országok uralkodói (köztük Iliescu) a riadókosik mögött. Néhányan az uccán hál-
nak, mások (?) koldulnak, a legtöbben a földalattiban. Van, aki se szó, se beszéd, tartja a markát; a másik előbb kivág egy szónoklatot; előtte tábla, hogy a kutyájának nincs mit ennie, a macskáját meg kéne műtetni (persze vele kutya, macska); aki egymaga énekel, alig kap valamit, aki párban, már éhen nem marad; harmonika, hegedű, gitár. Majd megszólal latin dalával egy brazilai néger, s fiatal és öreg párizsi erszényébe nyúl.

Fiatal csavargók a Szent Mihály terén: este, enyhe villanyfénynél a járdára telepedve társalkodnak. Mellettük borosüveg; itt fognak éjszakázni.

A túlparton is: magányos csavargó az uccakövön. Amoda ifjú pár teríti le, lepedő helyett, a valamijét maga alá. Jól be kell takarózni, meg ne fagyjanak.

Eljöttök Párizsba, a fény városába; siker, művészet. Valami. Valami nagy!

Ami nincs meg otthon, odahaza Afrikában, Ázsiában. S persze Európa közepétől keletebbre.

Énkes a kódis, kér a kódis, kalapoz az éhenkórász, majdnem megverik a tűznyelést ígérőt a görög vendéglők uccájában, amikor kiderül, hogy tűznyelésről szó sincsen, csak bolondozik, bolondítja a sétálókat, hátha be tudja csapni a pénzes idegeket.

Énkes arab koldusfiú, Észak-Afrikában tanulta ezeket a dalokat. Egy vasat sem kap. Gitárosnak néhány frank. Gitáros meg dobos kettőse: körbejár a dobos, hullik az érme a tányérjába.

Vándorünnep; merszí.

Ja, Van Gogh!

A Louvre előtt akkora sor kígyózik, mint nemrég a Vörös téren Leninnél. Csak míg amaz előbb-utóbb elfogy, ez egyre nő.

Mona Lisáért?

La Joconde olyan védőkeretben, mint a búcsújáró helyek csodatevő kegyképei. Úgy vonzza az embereket, mintha ez is foganatos lenne bármiféle betegségre. Giocondát jól elrejtették egy melléktérembe, a jeleket követve is alig találom meg. Így is: csak ráakad mindenki.

A Pompidou-ban a Modernek némelyike magyar származék (példának okáért Csaky, Szenes, Hantai). Ha Brancusi otthon művel ilyet, Párizs észre nem veszi, akár a mi Szervátiusz Tiborunkat; Kassák meg túl rövid ideig élt Párizsban ahhoz, hogy a franciák a magukénak érezzék. Mert természetesen az modern művészet, ami francia, amit bekebelezhetnek. Kohánról honnan tudnának, jó egy év után hazament. Ha marad, különterme majdnem bizonyos. Bezzeg ha a Pere Lachaise-ba temetkezik! Amúgy a fele nem francia (csak például Kandinszkij, Modigliani, Picasso, Sagall). Egy szem magyar termecske, Zoltan KEMENY Transylvanie 1907 – Zürich 1965; így aztán nem tudni róla, hogy *magyarországi*.

Szóval azért él ma is Párizsban vagy tízezer festő, hogy ide jusson; otthonról lehetetlen.

Ezért maradunk mi odahaza. Együttal: kívül.

Valahogy így: jobb.

Majd a D'Orsay-indóház képtárában, akárhogy is nézem, VAN GOGH. Az egyik jobb, mint a másik, de Van Gogh: föl-villanyoz; s igen, megráz. Nemcsak elkápráztat, mily bámulatos, mit tud, nem. Van Gogh: a legjobb.

Szóval hogy a legnagyobbak egyike.

Hogy miért? Nem tudom.

Nem mester, lángész.

Ez is kevés.

Zaklatott szomorúsága, mely tele élettel?

Megfoghatatlan szépség.

Már-már.

Akár Csontváry.

Velki Páris

A PRESS-nő jegyzetel, igen, majd a Le Monde-ban megírja, hogy Páris

egyik legnagyobb magyar festőjének a tárlatán járt, ő a Szajna-parti hunn piktorok egyik legnagyobbika; igaz, odahaza, az ő eredeti hazájában városenként fél tucat nála jobb főstő él (ha az életnek nevezhető), de itten, Párizsban az egyik legjelentősebb magyar művész, VAGYUNK VAGY SZÁZAN A SZÁLÁBAN, de hát ami igaz, igaz, itt Párizsban uccánként van többszáz hasonló tehetségű művész, mázoló még több, de hát ő menekült magyar, a Közép-Európai Diktatúrák elől szalad szépséges Velki Párisunkba, s hát ezért meg kell becsülnünk.

Amúgy a pressznőt leszámítva sehol egy kövér, csak a takarosabbnál takarosabb leányok s menyecskék. Milyen csinosan öltöznek! Az ember, ha nem lenne idegen, kedvet kapna rájuk.

A Rennes-i ucca egyik zsúfolt kávéházi kirakatában elegáns ifjú pár, a tökéletes szépségű menyecske ott a nyílt színen szoptatja a melléből a picinyét; olyan természetességgel, mint nemrég a barbárnak mondott Magyar Alföld-i parasztasszony.

Rövid szoknya, alatta végig fekete harisnya.

Ki tudja, meddig, s ki tudja, melyik milyen.

Nem csodálom, hogy Ady perditakarba kényszerült. Párisi színésznének hogy kellett volna egy indus kinézetű érmelléki kurtanemes-ivadék „költő”?

Erről jut eszembe: Márai, azokhoz képest, akik ma Nobel-díjat kapnak, őt Nobel-díjat érdemelt volna.

Úgyhogy Versailles-be nem megyek, Verszájba nem: szájba ver. Szájba vert, amikor Trianon-palotájában földarabolta hazámat. VerSzájBaVer-i. Szentdénestalvára esetleg.

Tria-non.

Ugyanezeket a tenger előtti sebes föllegeket látták erre portyázó ósatyáink, s megindultak, még tovább, Napnyugatnak, honnan fú a szél?! Honnan már nincsen hova.

Huj.